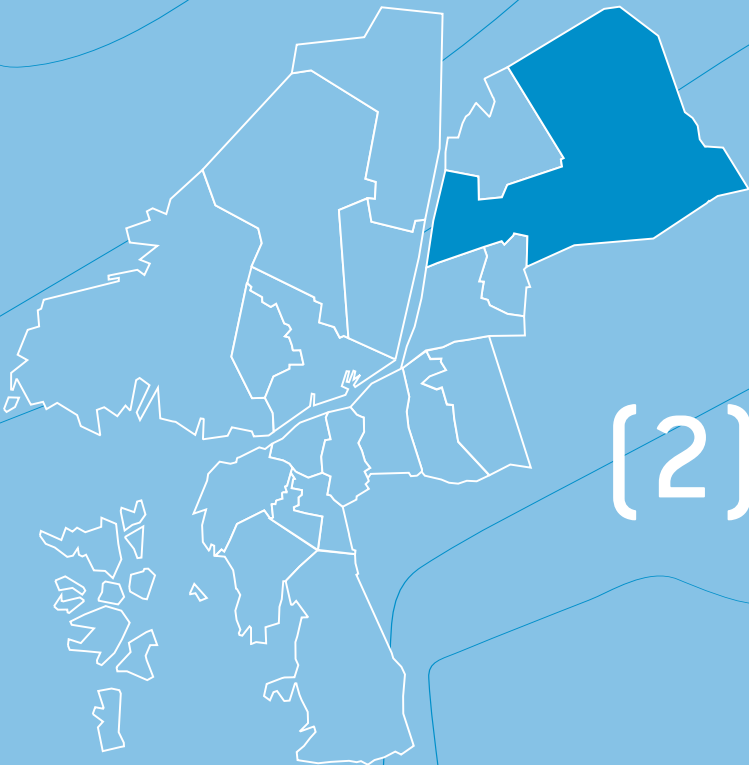

(2) LÄRJEDALEN

BESKRIVNING AV STADSDELEN

MARS 2008

ARBETSGRUPP FÖR BESKRIVNING AV STADSDELEN (2) LÄRJEDALEN

**STADSBYGGNADSKONTORET, DISTRIKT NORR: CHRISTER PERSSON OCH EVA TENOW
STADSDELSFÖRVALTNINGEN LÄRJEDALEN: GUNNAR FINNMAN**

FOTO: SBK, EVA ANDRÉASSON, JOHAN BLIXT, CONCHI GONZALEZ LÖNNERYD, ANNA JOLFORS, EVA-LENA PERNANDER OCH RIKARD ZEILON

**PROJEKTLEDARE SAMTLIGA 21 STADSDELSVISA BESKRIVNINGAR
STADSBYGGNADSKONTORET, ÖVERSIKTSPLANEAVDELNINGEN**

ETT LOKALT PERSPEKTIV

BESKRIVNINGEN AV STADSDELEN - ETT UNDERLAG FÖR PLANERING

Stadsbyggandet innehåller flera perspektiv, dels det lokala genom den enskildes livsmiljö, dels det övergripande utifrån hela staden och även Göteborgsregionens utveckling. Beskrivningar utifrån det lokala perspektivet har tagits fram för varje stadsdelsnämndsområde och är underlag för planering av stadens utveckling och utbyggnad. Syftet är att förstå de olika stadsdelarnas särskilda karaktärer, styrkor och behov samt att ge ett kunskapsunderlag och en introduktion till stadsdelens liv och miljöer. De stadsdelsvisa beskrivningarna är värdefulla som introduktion till stadsdelen för stadens invånare, kommunala förvaltningar, företag och m fl.

Beskrivningarna (tidigare kallade lokala program) har tagits fram under 2006-07 i samarbete mellan Stadsbyggnadskontoret och de 21 stadsdelsförvaltningarna. Beskrivningarna finns tillgängliga på Stadsbyggnadskontorets hemsida och finns även på stadsdelsförvaltningarna samt på Stadsbyggnadskontoret.

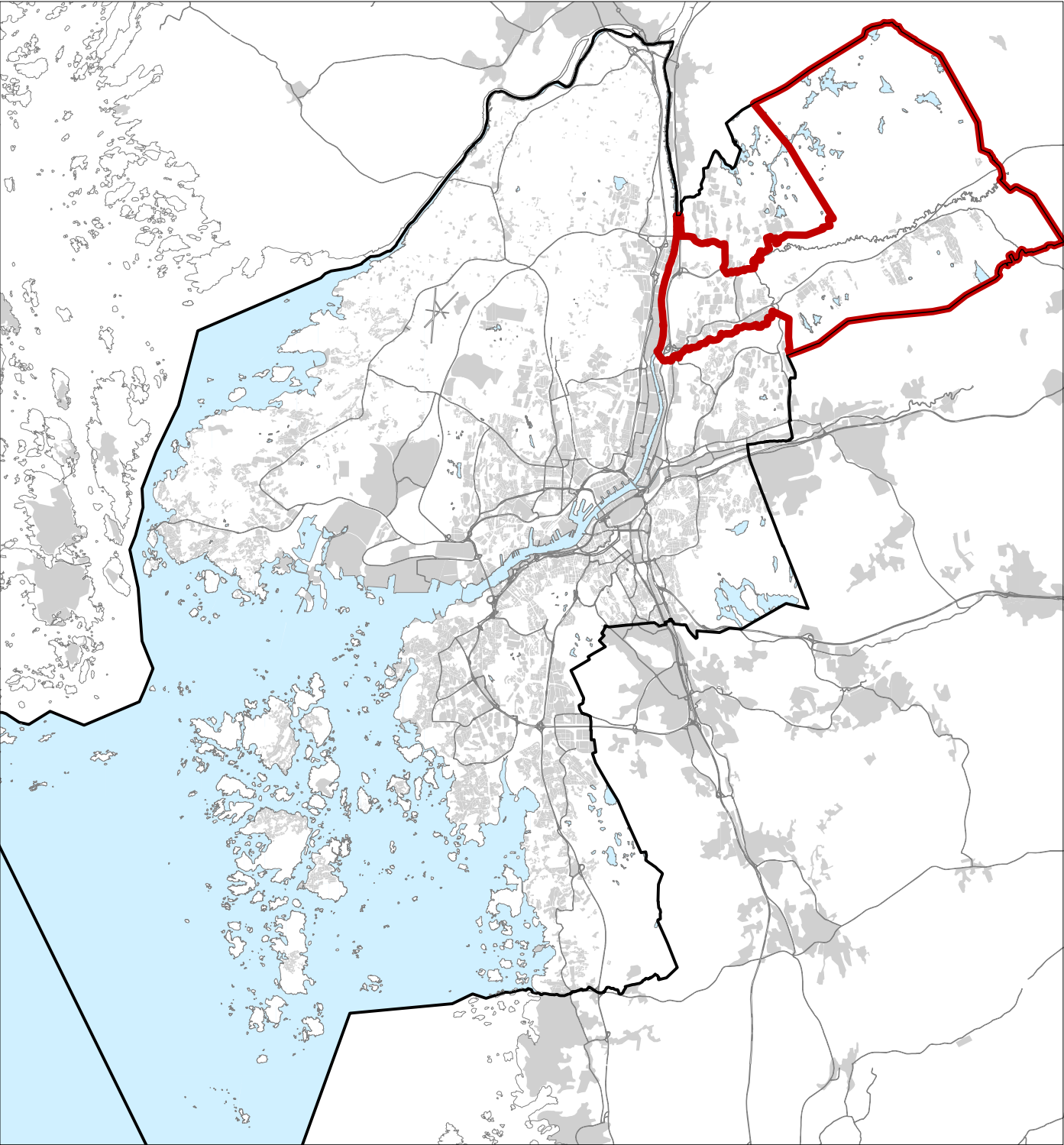
Lokala program togs först fram som underlag till ÖP99. I uppdraget att ta fram en ny översiktsplan, som formulerades av kommunstyrelsen juni 2005, angavs att även de lokala programmen för de 21 stadsdelsnämndernas områden skulle ses över.

SAMRÅDET

Förslaget till översiktsplan, ÖPXX, var ute på samråd under våren 2007. Lokala program var en del av underlagsmaterialet i samrådshandlingen. Många diskuterade översiktsplaneförslaget och sammanlagt inkom cirka 210 yttranden. En del av dem berörde de stadsdelsvisa beskrivningarna. Efter samrådet har beskrivningarna justerats och aktualiserats. En information om de färdiga handlingarna hölls för Byggnadsnämnden i mars 2008.

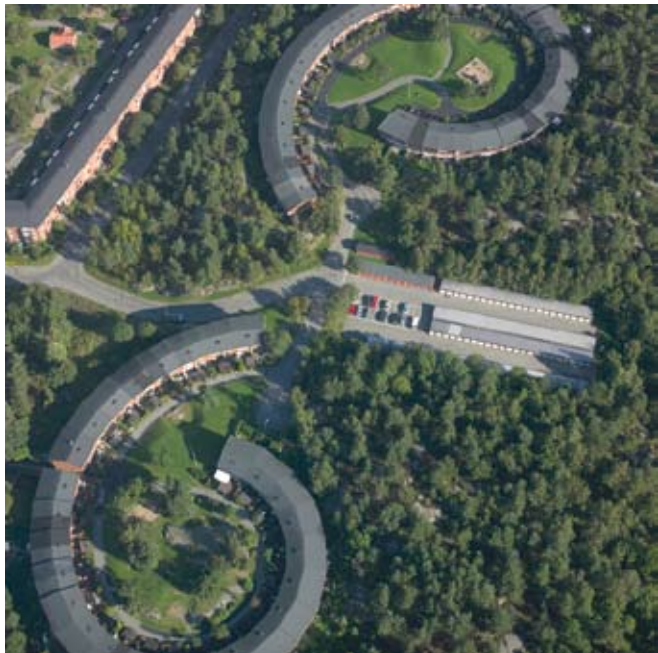
Ylva Löf
Översiktsplanechef

Lisa Wistrand
Projektledare

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	7
LÄRJEDALENS ROLL I STADEN	8
Historik	8
Stadsdelsutveckling	11
Uvecklingstendenser och behov	11
STATISTIK LÄRJEDALEN (2)	12
ATT LEVA I LÄRJEDALEN	14
Befolkning	14
Boende	14
Fritid	16
Utvecklingstendenser och behov	19
NÄRINGSLIVET I LÄRJEDALEN	20
Arbetsområden	20
Morgondagens Angered i ett tillväxtperspektiv	20
Utvecklingstendenser och behov	21
DEN FYSISKA MILJÖN I LÄRJEDALEN	22
Markanvändning	22
Stads- och landskapsbild	25
Utvecklingstendenser och behov	28

(2) Lärjedalen: Från det öppna jordbrukslandskapet i Bergum och Gunnilse till rekordårens storskaliga bebyggelse i Hjällbo och Hammarkullen

SAMMANFATTNING

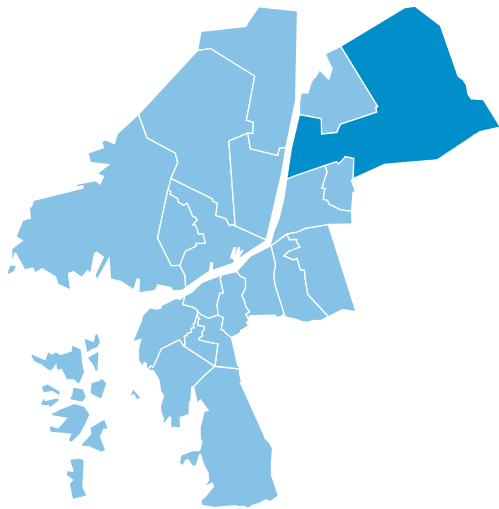
Lärjedalens befolkning är relativt ung och stadsdelen uppvisar en ökande stabilitet. En komplettering med småhus och en upprustning av bostadsbeståndet i västra delen är av vikt för att öka möjligheterna till boendekarriär och till en god bebyggelsestruktur. Omfattande satsningar har gjorts på upprustning av delar av bostadsområden och centrumanläggningar. Arbetet behöver fortsätta med utveckling av bostadsområdena i främst Hammarkullen. Den lokala servicen behöver stödjas och utvecklas. Antalet arbetsplatser är få i relation till antalet boende. Nya arbetsplatser måste tillkomma för att få en bättre balans och därmed minskad utpendling.

Samarbetet mellan Stadsdelsnämnderna Lärjedalen och Gunnared, Business Region Göteborg och det lokala näringslivet har burit frukt genom att flera nya företagsetableringar tillkommit i stadsdelarna. Det finns en gemensam syn på att det är väsentligt för stadsdelarna att Angereds Torg kan utvecklas i sin roll som regionalt centrum för nordöstra Göteborg.

Lärjedalens storslagna natur- och friluftsområden är tillgångar för alla göteborgare. Även Bergumslättens öppna landskap har stort värde. Bebyggelsen i Lärjedalen är till stor del från 1960-70-talen. Många byggnader börjar få ett kulturhistoriskt värde samtidigt som behovet av ombyggnader ökar. En diskussion om bevarandefrågor behövs.

De befintliga vägarna består till viss del fortfarande av de provisoriska vägar, som tillkom under byggtiden. Viktiga interna länkar saknas eller är otillräckliga. Likaså saknas goda tvärförbindelser med Kortedala och Bergsjön samt vidare till E20 i Partille. Det finns ett tydligt behov att utveckla befintliga trafikleder för såväl biltrafik som kollektivtrafik inom Lärjedalen som till närliggande stadsdelar och centrala staden.

- Attraktiva, upprustade och utvecklade bostadsområden
- Stor utbyggnadspotential för både bostäder och arbetsplatser
- Väl fungerande skola, vård och omsorg
- Stark uppslutning i SDN Lärjedalen och Gunnared för satsningar på utveckling av stadsdelarnas näringsliv
- God tillgång på arbetskraft i närområdet
- Storslagna friluftsområden - Vättlefjäll och Lärjeåns dalgång
- Landsbygd med öppet jordbrukslandskap i Bergum
- Länkar i vägnätet saknas

LÄRJEDALENS ROLL I STADEN

Lärjedalen och Gunnared omfattar två tidigare kommuner som före införlivningen med Göteborgs kommun 1967 hette Angered och Bergum. Under 1960-talet och framåt planerade Göteborgs stad för en kraftig utbyggnad av bostäder samt ett cityannex i området. Angered har blivit föremål för en omfattande storstadsbebyggelse. Bergum har däremot fått behålla sin karaktär av jordbruksbygd.

HISTORIK

Marken i Angered och Bergum bestod mest av jordbruksfastigheter som skiftades många gånger under 1700- och 1800-talet. Nästan alla arbetade i jordbruket. Här levde man på det jorden kunde leverera och barnen lärde sig av sina föräldrar hur marken och djuren skulle skötas. Det skulle dröja ända till slutet av 1800-talet innan något större antal angeredsbor fick sysselsättning på andra arbetsplatser än bondgårdarna.

I början av 1900-talet startade många företag som alla hade anknytning till de geologiska förhållanden som ännu idag råder i området.

AXA kvarn förädlade säden från åkrarna och i Agnesberg och i Gunnilse startade tegelbruk som gjorde tegel av den lera som det fanns så gott om i böndernas ägor. Staden Göteborg behövde också allt större mängder grus och många grustag öppnades i Angered. Sedan Västgötabanan dragits genom socknarna kunde gruset lätt transporteras till staden. Några snickerier och åkerier gav också nya arbetstillfällen i området. I början på 1950-talet mekaniserades mycket av vägarbetena och AB Skånska Cementgjuteriet etablerade sig i Hjällbo.

Staden Göteborg påverkade också de omgivande socknarna. I början av 1930-talet hyrde många Göteborgsfamiljer sommarbostad på gårdarna ute på landet. På 1940-talet och under båda världskrigen var det bättre att bo i Angered än i staden. Göteborg hade brist inte bara på olja och ved utan även på mat. Angered och Bergum var fortfarande typiska jordbruksområden och även de som inte var bönder hade egna odlingar och husdjur t ex gris och höns och skaffade ved till eldstäderna som de alltid gjort.

1948 byggdes det första egnahemsområdet i Hjällbo. Det området är idag ett fint uppvuxet småhusområde väster om Eriksbo.

1967 inkorporerades Angered och Bergum med Göteborgs stad. Göteborg behövde mer mark för utbyggnad av framförallt bostäder men även för verksamheter. Generalplanen för Angered–Bergum från 1968 visar på storslagna planer för området. Det skulle bli ett självförsörjande stadsområde med över 100 000

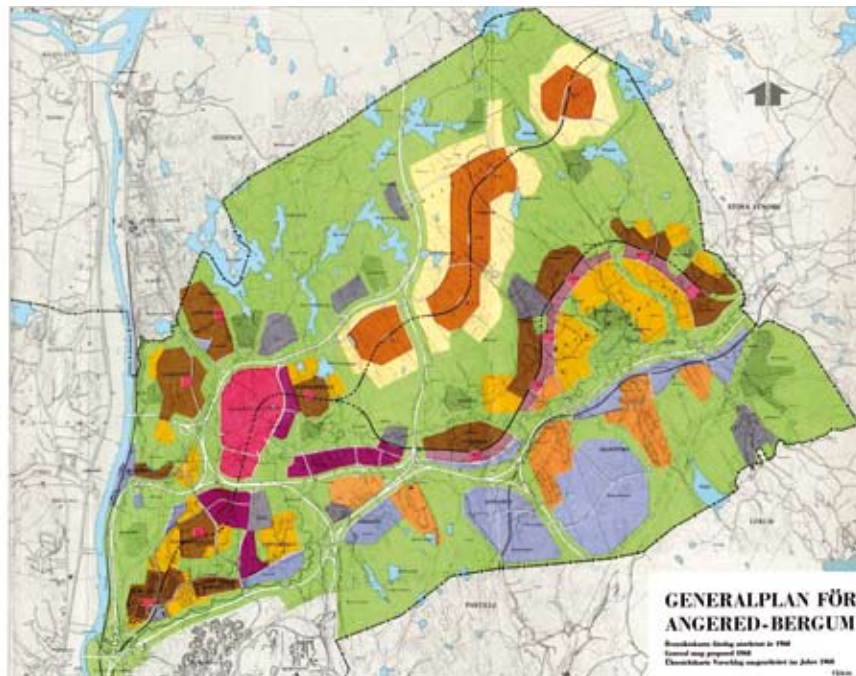
- Attraktiva , upprustade och utvecklade bostadsområden
- Storslagna friluftsområden som Vättlefjäll och Lärjeåns dalgång – en resurs för hela Göteborg
- Goda kollektivtrafikförbindelser med centrala staden
- Stor utbyggnadspotential för både bostäder och arbetsplatser
- Angereds Torg – ett attraktivt regiondelscentrum i stark utveckling

ORIENTERINGSKARTA LÄRJEDALEN

Generalplan från 1968

invånare, ca 70 000 arbetstillfällen och ett väl utbyggt centrum. Både Vättlefjäll, Lärjeåns dalgång och Bergumslätten skulle bebyggas.

1966 byggdes Hjällbo, som det första bostadsområdet följt av Eriksbo och Hammarkullen 1968.

Idag är Vättlefjäll ett naturreservat och det finns ett förslag till reservat kring Lärjeåns dalgång.

Den västra delen av Angered byggdes ut enligt generalplanen, medan den östra delen och hela Bergum fortfarande bär spår från den tid då nästan alla angeredsbor var bönder. Här breder jordbrukslandskapet ut sig norr om Gråbovägen och den småskaliga bebyggelsen söder om vägen.

Sista tåget på Västgötabanan gick år 1967. Sedan dess fungerar banvallen som gång- och cykelbana genom det vackra landskapet. Från Göta Älv i väster passerar den över den meandrande Lärjeån på några ställen och slutar på de bördiga åkrarna i öster.

Foto: SBK

Gamla Västgötabanan som numera fungerar som gång- och cykelbana

STADSDELSUTVECKLING

Stadsdelsnämnderna i Lärjedalen och Gunnared driver ett fördjupat samarbete med utgångspunkt från visionen ”Morgondagens Angered i ett tillväxtperspektiv”. Samarbete pågår med många olika aktörer såsom Business Region Göteborg, representanter för näringsliv, fastighetsägare, kommunala förvaltningar och bolag samt Västra Götalandsregionen. Målet är att utveckla Lärjedalen till en långsiktigt hållbar stadsdel i såväl det stora Göteborg som i göteborgsregionen.

Det långsiktiga bostadsbyggandet måste öka för att inte strukturella problem ska uppstå i befolkningens sammansättning. Detta kan endast åstadkommas genom att erbjuda attraktiva bostadsmiljöer, bra skolor, god kollektivtrafik samt ett mångfacetterat serviceutbud.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

Befolkningen ökar i Lärjedalen främst genom födelseöverskott i västra delen och genom ett småhusbyggande i den östra delen. Stadsdelens befolkning är relativt ung. Det finns behov av komplettering med småhus och upprustning av befintlig bebyggelse, främst i Hammarkullen, för att höja attraktiviteten och bidra till ett ökat kvarboende i stadsdelen.

Stadsdelens västra delar domineras av flerbostadshus från miljonprogrammets senare år. Andelen svaga hushåll är hög. Komplettering med andra boendeformer är önskvärd. I östra delen finns goda förutsättningar för självbyggeri med ekoprofil i anslutning till jordbruken på Bergumsslätten.

Antalet arbetsplatser är få i relation till antalet boende. Nya arbetsplatser måste tillkomma för att få en bättre balans och därmed minskad utpendling.

Det finns ett tydligt behov att utveckla befintliga trafikleder för såväl biltrafik som kollektivtrafik både inom Lärjedalen och till närliggande stadsdelar och centrala staden.

Satsningar på goda bostadsmiljöer, service, arbetsplatser och kommunikationer är nödvändiga för att Lärjedalen skall kunna vara en attraktiv del av Göteborg. Lokalt miljöarbete är ett viktigt medel för att utveckla invånarnas samhörighet, självkänsla och initiativförmåga samtidigt som stadsdelens image stärks. Förutsättningarna för olika former av lokala lösningar bedöms goda. Det arbete som gjorts och pågår i Bergsjön kan vara en inspirationskälla.

Jordbrukområdena på Bergumsslätten, de största i Göteborg efter nordvästra Hisingens, bör, även om det långt ifrån kan försörja stadsdelen med jordbruksprodukter, ses som en pedagogisk bärkraftsresurs för hela nordöstra Göteborg.

Detta är Angered

Dagens Angered är ett samlande namn för SDN-områdena Gunnared och västra delen av Lärjedalen. Angeredsborna har postadress Agnesberg, Angered eller Gunnilse. Området utgjorde före 1967 Angeredskommun. Angeredskyrka ligger i Gunnilse inom SDN Lärjedalen. Angereds Torg ligger i stadsdelen Angered centrum inom SDN Gunnared. Vid Angered Torg finns bl a Gunnaredskyrka och köpcentrumet Angered Centrum.

Foto: SBK

Skolspåret i Hjällbo

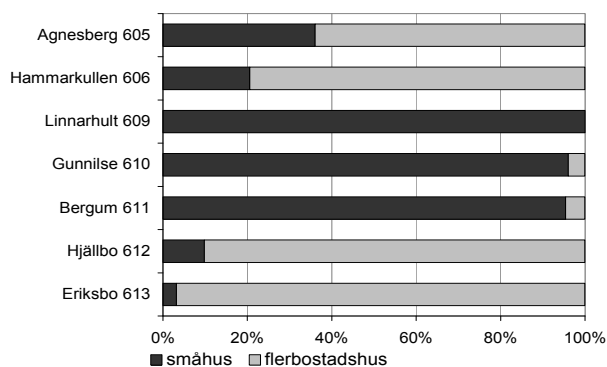

Foto: SBK

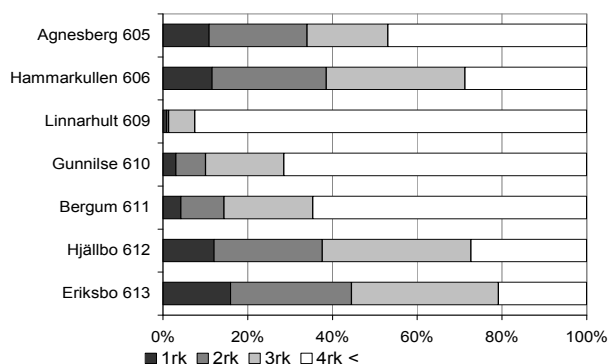
Lantligt boende i Gunnilse

STATISTIK LÄRJEDALEN (2)

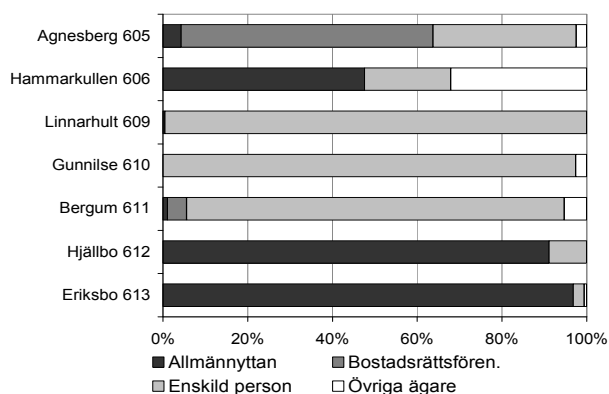
Hustyp 2006

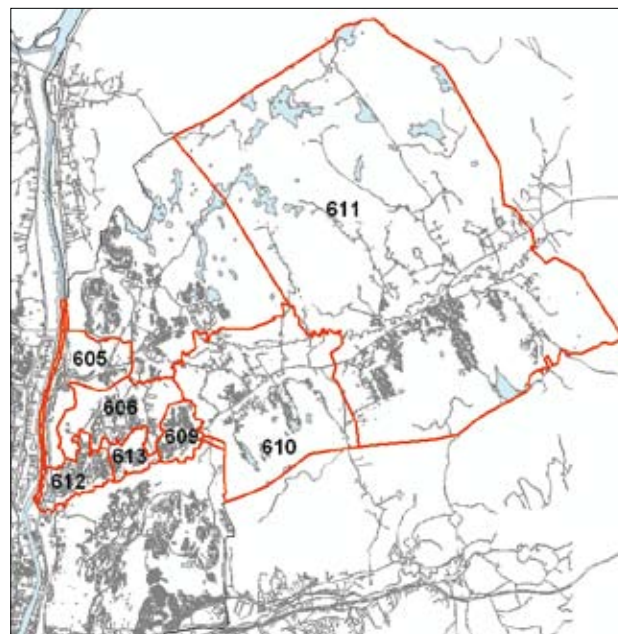
Bostadstorlek 2006

Upplåtelseform 2006

Diagrammen visar bostadsbeståndet 2006, småhus och lägenheter i flerbostadshus, fördelat på primärområden. För mer detaljerad data se <http://www.goteborg.se/statistik>

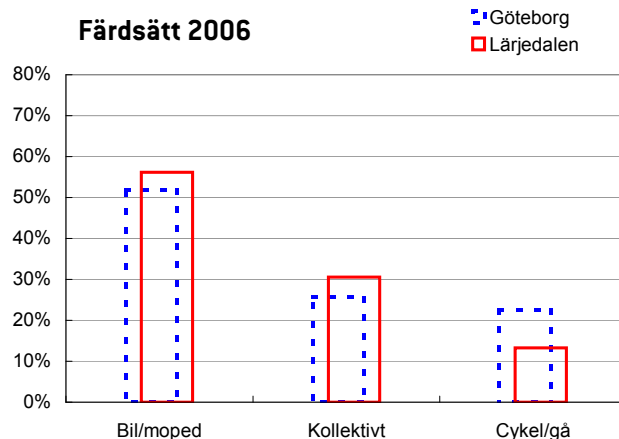
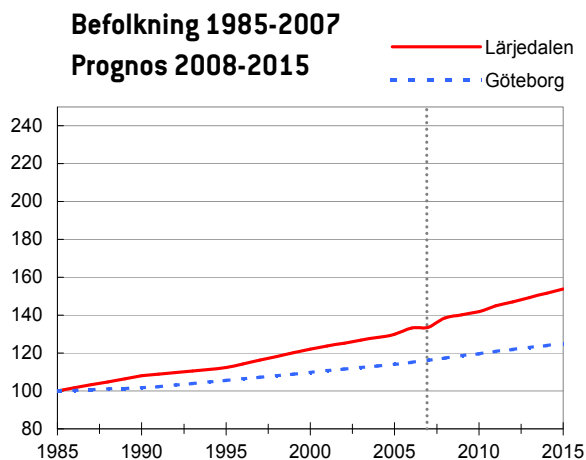
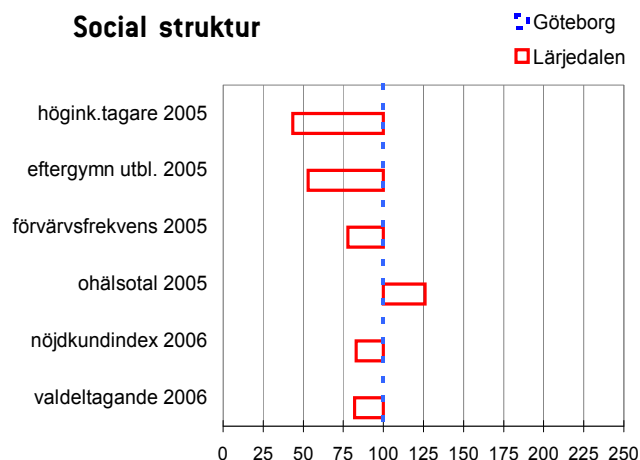
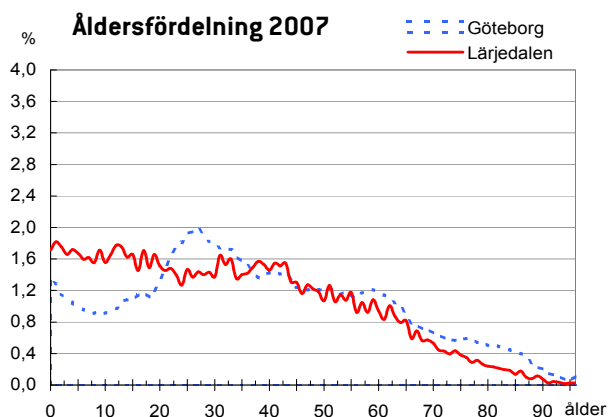
Antal bostäder 2006

605 Agnesberg	441
606 Hammarkullen	2 822
609 Linnarhult	226
610 Gunnilse	427
611 Bergum	1 339
612 Hjällbo	2 607
613 Eriksbo	1 036
Totalt	8 898

Kartan och tabellen visar stadsdelen med dess primärområden. De tre siffrorna är primärområdets kod. Se <http://www.goteborg.se/statistik>

Folkmängd: 24 507 personer

Landyta: 7 753 ha

Social struktur: Mäts i förhållande till genomsnittet i Göteborg, index=100. Höginkomsttagare 360< tkr/år, Eftergymnasial utbildning 3<års utbildning, Förvärvsfrekvens 25-65 år, Ohälsotal 16-65 år, se Göteborgsbladet, maj 2007. Nöjd kundindex, hur nöjda invånarna är med miljön i sin stadsdel. Se medborgarenkäten 2006. Valdeltagande. Se statistisk årsbok 2007, Göteborg.

Färdsätt 2006: Andelen resor för respektive färdssätt i stadsdelen 2005, jämfört med Göteborg. Se resvaneundersökning 2006.

Åldersfördelning 2007: Andelen av invånarna i varje årtärsklass i stadsdelen, jämfört med Göteborg. Se <http://www.goteborg.se/statistik>

Befolkning 1985-2007 och prognos: Folkmängdsförändringen i stadsdelen från 1985, jämfört med Göteborg. 1985 är index 100 och utifrån det visas förändringen i femårsintervall. 2008 - 2015 är en prognos. Se <http://www.goteborg.se/statistik>

- Goda bostadsförhållanden
- Storslagna naturområden inom gångavstånd
- Väl utbyggd och fungerande grundskola och förskola – inga köer
- En väl fungerande vård och omsorg
- Stort utbud av föreningsaktiviteter
- God tillgång på idrottsanläggningar

Hammarkulleskolan

Skolspåret i Hjällbo

ATT LEVA I LÄRJEDALEN

BEFOLKNING

År 2006 bodde drygt 24 000 personer i Lärjedalen. Ca 19 000 bor i de västra delarna och ca 5 000 i de östra. Utvecklingen de senaste åren pekar på en försiktig ökning och bedöms uppgå till 300-400 personer årligen. Skillnaden i befolknings-sammansättning mellan de västra och de östra delarna av stadsdelen är stor. Stabiliteten i områdets västra delar är låg men ökande. Förvärvsintensiteten och andelen svenskar är låg. I den östra delen, som främst består av villa- och fritidsbebyggelse pekar förhållandena åt motsatt håll.

Stadsdelarna i väster utmärks bl.a. av faktorer som hög arbetslöshet, högt ohälsotal, många förtidspensionärer, låg inkomst- och utbildningsnivå. Tendensen är dock att arbetslösheten och ohälsotalet sjunker. Socialbidragskostnaderna har på senare år sjunkit.

Andelen ålderspensionärer är låg medan andelen tonåringar är hög.

53 % av befolkningen i hela stadsdelen har utländsk anknytning. Ca 100 nationer finns representerade, men dominerande är invandrare från Finland, Iran, Afrika och Övriga Asien, alla med en andel på ca 5 %. I gruppen personer med utländsk bakgrund är endast 10 % födda i Sverige.

Stadsdelsförvaltningen driver ett flertal projekt där man försöker ge förutsättningar för de arbetslösa att bidra till sin egen och stadsdelens utveckling. Okonventionella lösningar och experiment är många gånger nödvändiga för att skapa gemenskap och solidaritet i samhället. Det är viktigt att kommun och stadsdelsnämnd ger rätt stöd för ett sådant arbetssätt. Utvecklingen av stadsområdet är beroende av hur man på olika sätt kan minska bidragsberoendet och höja köpkraften hos de boende.

BOENDE

I bostadsområdena Hammarkullen, Hjällbo och Eriksbo finns en stark övervikt av flerbostadshus med endast ca 10% småhus. Större delen av lägenheterna ägs av allmännyttan medan bostäderna i bostadsområdena Bergum, Gunnilse och Linarhult nästan uteslutande ägs av enskilda personer och består av småhus.

För att få en stabil grund för det sociala livet i stora bostadsområden måste omflyttningarna begränsas och kvarboendet öka. Flera områden saknar en stabilitet och social struktur som ofta ligger till grund för större kvarboende. Ett fung-

erande samhälle behöver stabila sociala strukturer och nätverk. Blir omflyttningen i området tidigt hög och pågår under lång tid byggs de stabila nätverken aldrig upp. Anonymiteten ökar och bäddar för kriminalitet och rädsla. För att motverka detta krävs ett socialt inriktat arbetssätt och ett arbete i dialog med de boende. Det är viktigt att de boende känner delaktighet för att ta ett större ansvar. Nya synsätt och nya begrepp håller nu på att öka de boendes medverkan och insikt.

Kvarboendet har successivt ökat i Lärjedalen. Såväl fastighetsägare som offentlig sektor har höjt kvaliteten inom sina respektive ansvarsområden. Möjligheterna till bostadskarriär inom ett område ökar också chansen för ett kvarboende. Det är därför önskvärt att nya bostadsområden med framför allt bostadsrätter och småhus tillkommer i området. Även andra alternativa boendeformer bör provas. En målsättning är att öka utbudet av bostäder med ägande- och bostadsrätt i stadsdelen. Detta för att möjliggöra såväl en boendekarriär som att attrahera människor utanför stadsdelen.

Kvarboende har också ett starkt samband med bra skolor. Föräldrar som känner osäkerhet kring skolans kvalitet kan besluta sig för att flytta när barnen når skolåldern. Oftast gäller detta stabila familjer. Skolorna ska locka familjer att flytta till stadsdelen eller locka elever från andra stadsdelar dit. Skolor med extra resurser eller profilskolor är ett sätt att öka attraktiviteten.

Storstadssatsningen

Bostadsföretag och stadsdelsnämnd har genomfört omfattande förnyelse- och upprustningsarbeten i Eriksbo, Hammarkullen och Hjällbo. Genom den så kallade storstadssatsningen, har stat och kommun genomfört en omfattande upprustning och utveckling av hjällboområdet inklusive Hjällbo centrum. Följande programområden hanterades inom projektet:

- Ett bra liv
- Egen försörjning
- Trygghet
- Makt över sin vardag

Projektet avslutades vid årsskiftet 2004/2005. Stadsdelsförvaltningen arbetar nu vidare för att tillsammans med bostadsföretag, föreningsliv och övriga aktörer ta tillvara de erfarenheter som vunnits i projektet.

Småhus i Hammarkullen

Hjällbo Centrum

Midсомmarfirande

Breakdance

Hammarkullefestivalen

Bergum

FRITID

Föreningsverksamhet

Inom Lärjedalen är ca 120 ideella föreningar verksamma. Gemensamt för de olika föreningarna oavsett om det är en kultur- och /eller idrottsförening är det stora inslaget av verksamhet för barn och ungdom. Flera föreningar har egna anläggningar. Andra har sina aktiviteter i egna förhyrda lokaler. Inslaget av öppen verksamhet är betydande och mycket värdefullt för stadsdelen.

Här finns också eftermiddagsverksamhet i föreningsregi för skolbarn upp till 12 år och sommarläger som är årligen återkommande. Detta är en efterlängtat höjdpunkt för många barn och deras familjer och en värdefull insats av föreningslivet i Lärjedalen.

Att stimulera kultur-, mötes- och föreningsverksamheter är en avgörande del i utvecklandet av stadsdelens inre liv. Platser för människors möten med varandra är viktiga för stadsdelens invånare och beslutsfattare. Det finns stora möjligheter att hyra lokaler inom stadsdelen för tillfälliga eller schemalagda aktiviteter. Trots detta är, på grund av det stora antalet föreningar i Lärjedalen, intresset för "egna" lokaler en viktig fråga att möta inför framtiden.

Angereds kulturskolor utsågs till Årets Musik- och kulturskola 2006. Kulturskolan har utvecklats från musikskolorna i Lärjedalen och Gunnared. För att nå alla barn, sker ett stort samarbete med grundskolorna i de båda stadsdelarna. Kultur betraktas som en del i lärandet och genomsyrar skolans arbete. Kulturskolan fick nya ändamålsenliga lokaler i Hjällboskolan under 2005.

Hammarkullekarnevalen

Karnevalen startades 1974 och är en årlig tradition i Hammarkullen. Sedan 1979 har de latinamerikanska föreningarnas speciella danser och karnevalsdräkter satt en speciell prägel på karnevalen. För varje år har arrangemanget växt och är idag en mångkulturell folkfest.

Friluftsliv

Lärjedalen har stora naturområden med både Vättlefjäll och Lärjeåns dalgång som båda är fantastiska tillgångar för befolkningen. Friluftsmöjligheterna lockar människor från hela Göteborg. Vättlefjäll som delvis består av ett naturreservat är en del av det långsträckt skogsområde som omfattar Vättlefjäll, Alefjäll och Risveden. Det har stort värde för strövande, bad och paddling samt även ur kulturhistorisk synpunkt.

Lärjeåns dalgång är ett böljande landskap med betande kor och hästar. Gamla Västgötabanan som gick längs dalgången har gjorts om till gång- och cykelbana och är idag ett populärt sätt att ta sig fram genom stadsdelen.

Lärjedalens natursköna omgivningar tas även tillvara i undervisningen i skolorna. Eleverna får en bred och djup kunskap om naturen och miljön och dess betydelse för oss människor och för hela tillvaron.

SERVICE

Barn och unga

I Stadsdelen finns tre F-9-skolor, en 6-9-skola, tre F-6-skolor, tre F-5-skolor och en F-3-skola. Alla sexåringar i stadsdelen går i förskoleklass. De flesta barn med utländskt ursprung får undervisning i sitt modersmål och i svenska som andra språk. För barn som behöver särskilt stöd finns skoldaghem och terapiskolor.

I de västra delarna arbetar förskolorna särskilt för att upptäcka de barn som har brister i sin språkutveckling och de barn som riskerar läs- och skrivsvårigheter i skolan. Nästan alla 4-5 åringar i de tre invandrartäta områdena går i språkförskola. Språkförskolan ger fler barn en högre språkkompetens och fler barn får erfarenhet av gruppverksamhet. Antalet boende i Bergum och Gunnilse ökar. Bergums skola har byggts ut till att omfatta förskoleklass till och med årskurs 9 inklusive ny idrottshall. En enhet för barn i åldrarna 6-8 år finns i Björsared.

Många lärare vid Lärjedalens skolor har arbetat länge i stadsdelen, följt barnen i familjerna och känner området väl, vilket ger trygghet och kontinuitet för eleverna. Verksamheten utgår från den enskilde individen och det är elevens utveckling som står i centrum. Det viktiga är vad eleven lär sig, inte vad läraren lär ut.

Sedan flera år förekommer ett nära samarbete med Lärarhögskolan. Flera skolor i stadsdelen fungerar som praktikskolor för lärarutbildningen. Detta innebär en ständig utveckling när det gäller metoder och undervisningsätt samt en möjlighet för lärarna att på ett enkelt och naturligt sätt diskutera pedagogisk forskning.

För sexåringar och de flesta elever i årskurserna 1-3 är undervisningen och skolans barnsomsorg integrerad i skolans lokaler. Barnen är mestadels i samma grupp och möter personal med samma mål och förhållningssätt. Det gör att dagen blir hel och trygg och eleverna får ett lugnare arbetsklimat.

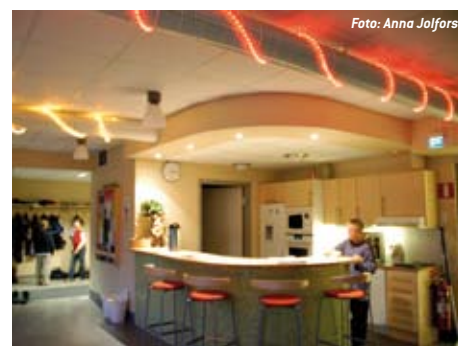
För de lite äldre eleverna finns fritidsklubbar eller eftermiddagsverksamhet antingen i skolornas lokaler eller i närliggande byggnader. Fritidsgårdarna för de äldre eleverna i årskurserna 7-9 finns i Hjällbo och Hammarkullen. Den nya fritidsgården Mixgården ligger numera i Eriksboparken samt i den nybyggda Bergums skola.

Nytorpsskolan

Bergums skola i Olofstorp

Fritidsverksamhet i
Bergums skola

Foto: Anna Jalfors

Hjällboskolan

Närmaste gymnasieskola är Angeredsgymnasiet som ger utbildning till ca 300 elever. Upptagningsområdet är främst Gunnared, Lärjedalen och Kärre. Men det kommer även elever från såväl andra delar av Göteborg som andra kommuner.

En ny skola har uppförts i Gunnilse. Denna omfattar förskoleklass till och med årskurs 5. Eleverna fortsätter därefter i årskurs 6 i Bergums skola.

Mångkulturell skola

De flesta skolorna i stadsdelen har internationell prägel med elever från många länder, vilket på ett naturligt sätt ger kunskaper och insikter i kulturer och samhällsliv utanför Sveriges gränser. Högtidsdagar och kulturella evenemang från olika delar av världen – med också det typiskt svenska – uppmärksammas i undervisningen. I alla skolor satsas särskilt på kvalificerad undervisning i svenska med skrivning och litteraturläsning i centrum. De elever som önskar kan få hemspråksundervisning.

Varje skola har ett välförsett skolbibliotek med många böcker både på svenska och andra språk.

Vård och omsorg

Under 2005 sammanlades vårdcentralerna i Hjällbo och Hammarkullen till en förstärkt vårdcentral i Hjällbo centrum, gemensam för Lärjedalen.

Äldreomsorgen och funktionshinder i Lärjedalen har sedan länge en väl fungerande samverkan med primärvården genom regelbundna möten på olika nivåer dels för person- och patientfrågor dels för strukturella frågor. Ett lokalt handikappråd är etablerat i stadsdelen. Genom pensionärsrådet sker omfattande samverkan med pensionärsföreningarna.

Två större anläggningar för äldreboende finns i Lärjedalen. På Hammarhus i Hammarkullen finns 108 lägenheter och på Solängen i Olofstorp 20 lägenheter. Gruppbofästäder för funktionshindrade har uppförts i Hjällbo, Eriksbo, Knipared och Kvarnabäcken i Bergum. Varje gruppbofästad innehåller 6 st lägenheter med allmänna utrymmen samt personalutrymmen. Daglig verksamhet för funktionshindrade har etablerats i Hjällbo samt i anslutning till Kvarnabäckens gruppbofästad.

Stadsdelsnämndens äldreomsorg är väl utbyggd. Inom stadsdelen finns äldreboende/servicehem i Olofstorp och i Hammarkullen. Servicen till de äldre i hemmen är anpassad till behoven. Bostadsnära service till funktionshindrade personer håller på att byggas upp i enlighet med framtagna planer.

Inom psykiatrin finns en regional samverkan mellan olika intresseorganisationer, frivilligorganisationer, stadsdelen och psykiatrin.

Kommersiell och övrig service

Stadsdelsområdet har centrubildningar i Hjällbo, Hammarkullen och Olofstorp. Livsmedelsbutiker finns dessutom i Eriksbo och Gunnilse. I stora delar av området sker varuförsörjningen med långa gångavstånd. Småhusområdet Linnarhult t ex med ca 200 småhus saknar helt butik. Många småhusområden är hänvisade till den service som finns utanför bostadsområdena.

Hjällbo centrum är ett större stadsdelscentrum för Hjällbo och Eriksbo. Här finns förutom livsmedelsbutik även post, bank, vårdcentral, mödrahälsovård, tandvård, apotek och viss kommunal service. Livsmedelsbutiken har inte en tillfredsställande omsättning trots att den försöker satsa på ett efterfrågeanpassat sortiment.

Hammarkulletorget är också ett större centrum med såväl kommunal som kommersiell service. Även här är köptroheten för liten för att ett traditionellt butikskoncept skall vara gångbart. Fastighetsägaren har här försökt anpassa butiksmixen till efterfrågan i stadsdelen.

Gunnilse har en liten livsmedelsbutik som har relativt bra omsättning. Utbyggnadsmöjligheterna för affären är goda.

Olofstorp har ett mindre centrum med möjligheter till utveckling. En utbyggnad av livsmedelsbutiken bör ske centralt i samhället och inte ute vid Gråbovägen.

För stadsdelens utveckling är en allsidig och väl fungerande service av avgörande betydelse. För barnfamiljer, äldre och funktionshindrade är tillgången på närservice i form av post, bank, apotek, vårdcentral och dagligvarubutiker av särskild vikt.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

Stadsdelen uppvisar en ökande stabilitet. Utflyttningen har under senare år minskat något. En komplettering av bostadsbeståndet med framförallt småhus i västra delen är av vikt för öka möjligheterna till boendekarriär och till en god bebyggelsestruktur.

Omfattande satsningar har gjorts på upprustning av bostadsområden och av Hjällbo centrum i samråd med de boende. I Hammarkullen har framförallt torget byggts om och rustats upp. Arbetet behöver fortsätta med utveckling av bostadsområdena i Hammarkullen.

Den lokala servicen i framförallt Hjällbo centrum, på Hammarkulletorget och i Olofstorps centrum behöver stödjas och utvecklas.

Foto: Anna Joffers

Hammarkulletorget

Foto: SBK

Gunnilse centrum

- Stark uppslutning i stadsdelsnämnderna Lärjedalen och Gunnared för satsningar på utveckling av stadsdelarnas näringsliv
- Stor reserverad markpotential för verksamheter
- Satsningar på arbetsmarknadsprojekt för att stärka människors förutsättningar till inträde på arbetsmarknaden
- God tillgång på arbetskraft i närområdet
- Aktiva företagareföreningar i stadsdelarna

NÄRINGSLIVET I LÄRJEDALEN

ARBETSSOMRÅDEN

Företagen i Lärjedalen är etablerade i industriområden längs Gråbovägen, Spadegatan och Råvebergsvägen. Dessutom utgör de lokala stadsdelscentrumen mindre arbetsplatser. I stadsdelen finns endast ca 3 900 arbetstillfällen. Industrier finns i några områden såsom t ex Estrella i Storås, International Färg i Äspered och Skanska Prefab i Hjällbo. Ca 50 % av arbetstillfällena står kommunen för. Utpendlingen är högre än inpendlingen. I de östra delarna dominerar jordbruket.

Etableringsviljan i Angered är låg. Trots tillgång till planlagd mark och god marknadsföring går det trögt att få hit nya företag. Samtidigt har en kraftig satsning skett i intilliggande stadsdelar med bl a detaljhandel vid Alelyckan. Under 2005 har ett större logistikföretag etablerat sig i Storås.

Västra Götalandsregionen och Göteborgs Stad har beslutat lokalisera en rättspsykiatrisk anläggning till Rågården. Den kommer att innehålla 96 vårdplatser och ca 250 arbetsplatser. Den beräknas tas i bruk 2011 och kommer att ställa krav på bl a en förbättring av Gråbovägen och på den lokala servicen.

MORGONDAGENS ANGERED I ETT TILLVÄXTPERSPEKTIV

Presidierna i Lärjedalen och Gunnared arbetar på uppdrag av respektive stadsdelsnämnd för att gemensamt utveckla visionen ”Morgondagens Angered i ett tillväxtperspektiv” med bland andra de lokala företagareföreningarna och Business Region Göteborg (BRG). Syftet är att stimulera till utveckling av det lokala näringslivet. I detta initiativ ingår att bistå BRG i att söka etablera företag i Angered, att bistå de befintliga företagen om det finns kommunala hinder för eventuell expansion, bevaka och initiera utveckling av stadsdelarnas infrastruktur samt genom god lokalkännedom vara informerad om Angereds alla möjligheter när olika situationer uppstår.

Satsningarna på arbetsmarknadsprojekt riktar sig framförallt till ungdomar. Inslussningen i det vanliga arbetslivet har trots detta visat sig vara svår.

SDN Lärjedalen och SDN Gunnared har sedan lång tid arbetat offensivt med arbetslöshetsproblematiken. Otaliga åtgärder har vidtagits för att minska stadsdelarnas höga arbetslöshetssiffror. Stadsdelsförvaltningarna i Angered har nu startat en organisatorisk sammanslagning av de projekt som initierar, skapar och producerar riktiga arbetstillfällen och sysselsättningsplatser inom de två stadsdelarna.

Den grundläggande målsättningen för verksamheten ska vara att förbereda,

Storås industriområde

utveckla och stärka deltagarna så att möjlighet till inträde på den öppna arbetsmarknaden ökar.

I Lärjedalen pågår ett systematiskt arbete där personer som uppstår försörjningsstöd stegvis erbjuds arbete och utbildning enligt trappmodellen i projekt "Trappa Upp". Ett av syftena är att tillskapa praktikplatser inom stadsdelsförvaltningen.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

Angereds måste stärkas för att motverka negativa effekter av etableringar i närliggande stadsdelar.

Stadsdelsnämndernas samarbete med BRG och det lokala näringslivet har burt frukt genom att flera nya företagsetableringar tillkommit i stadsdelarna.

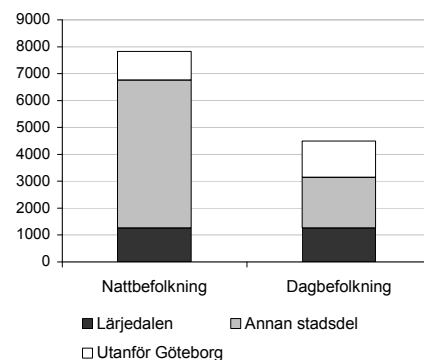
Idéer om verksamheter eller arbete bland de boende måste tas tillvara.

Det finns en gemensam syn på att det är väsentligt för stadsdelarna att Angereds Torg kan utvecklas i sin roll som regiondelscentrum.

En beredskap behöver etableras för att kunna tillhandahålla mindre tomter på 1 500-5 000 kvm för företagsetableringar.

Lokalbehovet i anslutning till de lokala torgen behöver analyseras.

Arbetspendling 2005

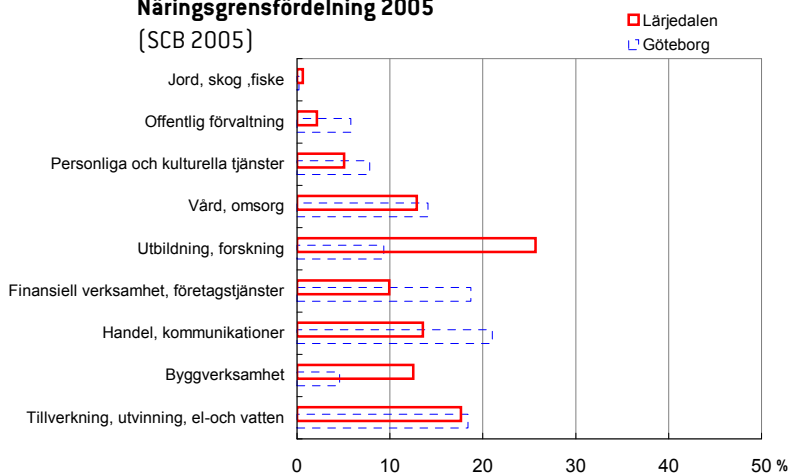

Nattbefolkning: Stapeln visar antalet förvärvsarbete betande boende i stadsdelen. De olika färgerna visar var dessa arbetar.

Dagbefolkning: Stapeln visar antalet personer som har sin arbetsplats i stadsdelen. De olika färgerna visar var dessa bor.

Källa: SCB 2005

Näringsgrensfördelning 2005
(SCB 2005)

- Storslagna natur- och friluftsområden
- Öppet jordbrukslandskap
- Miljonprogrammets bostadsområden
- Gott om mark för bebyggelse
- Länkar i vägnätet saknas
- God kollektivtrafik

Lärjedalen är till största delen täckt av skog. De skogsklädda platåerna norr och söder om dalgången syns särskilt tydligt

Foto: Rikard Zeilon

Smörvattnet - badsjö i Gunnilse

DEN FYSISKA MILJÖN I LÄRJEDALEN

MARKANVÄNDNING

Natur

Länsstyrelsen och Naturvårdsverket har pekat ut tre områden av riksintresse som berör stadsdelsområdet. Det är Göta älvs och Lärjeåns dalgångar samt Vättlefjäll. Dessa områden ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada miljön.

Vättlefjäll och Lärjeån är också s. k. Natura 2000-områden (skyddade enligt EU:s fågel- respektive fågel- och habitatdirektiv).

Göta älv

Dalgångslandskapet kring Göta älv och mynningssystemet har en storslagenhet jämförbar med de norrländska älvdalarna. Sluttningarna från bergsplatåerna på ömse sidor om dalgången bildar en mäktig ram. Ängslövskogar av lundkaraktär finns på åtskilliga ställen. Vattendraget utgör en betydelsefull vandringsled för lax och havsöring till viktiga reproduktionsområden i vattendragens biflöden. Göta älvdalen utgör en av vårt lands viktigaste flyttleder för nordliga häckfåglar. Göta älv har sedan 1894 utnyttjats som vattentäkt och står idag för vattenförsörjningen av mer än en halv miljon människor. Råvattenintaget finns vid Lärje omedelbart norr om Lärjeåns utlopp.

Vättlefjäll

Delar av Vättlefjäll inom Göteborgs kommun förklarades som naturreservat 1987 och 1988. Reservatet utvidgades 2001 och omfattar idag drygt 2 500 ha i Göteborg och Ale kommun. Runt sjöarna och längs bäckarna gäller strandskydd. Naturvårdande förvaltare är Stiftelsen för västsvenska fritidsområden. Området är en del av det långsträckt skogsområde som omfattar Vättlefjäll, Alefjäll och Risveden. Det har stort värde för strövande, bad och paddling samt även ur kulturhistorisk synpunkt.

Lärjeån

Lärjeåns dalgång karakteriseras till stora delar av öppna jordbruksmarker där djupa ravinbildningar bryter sedimentplanet. Åns lopp utmärks av meanderslingor och korvsjöar. I västra delen av dalgången övergår jordbrukslandskapet i blandlövskog med förekomst av lundartad ängslövskog. Lundvegetationen har få motsvarigheter i

MARKANVÄNDNING

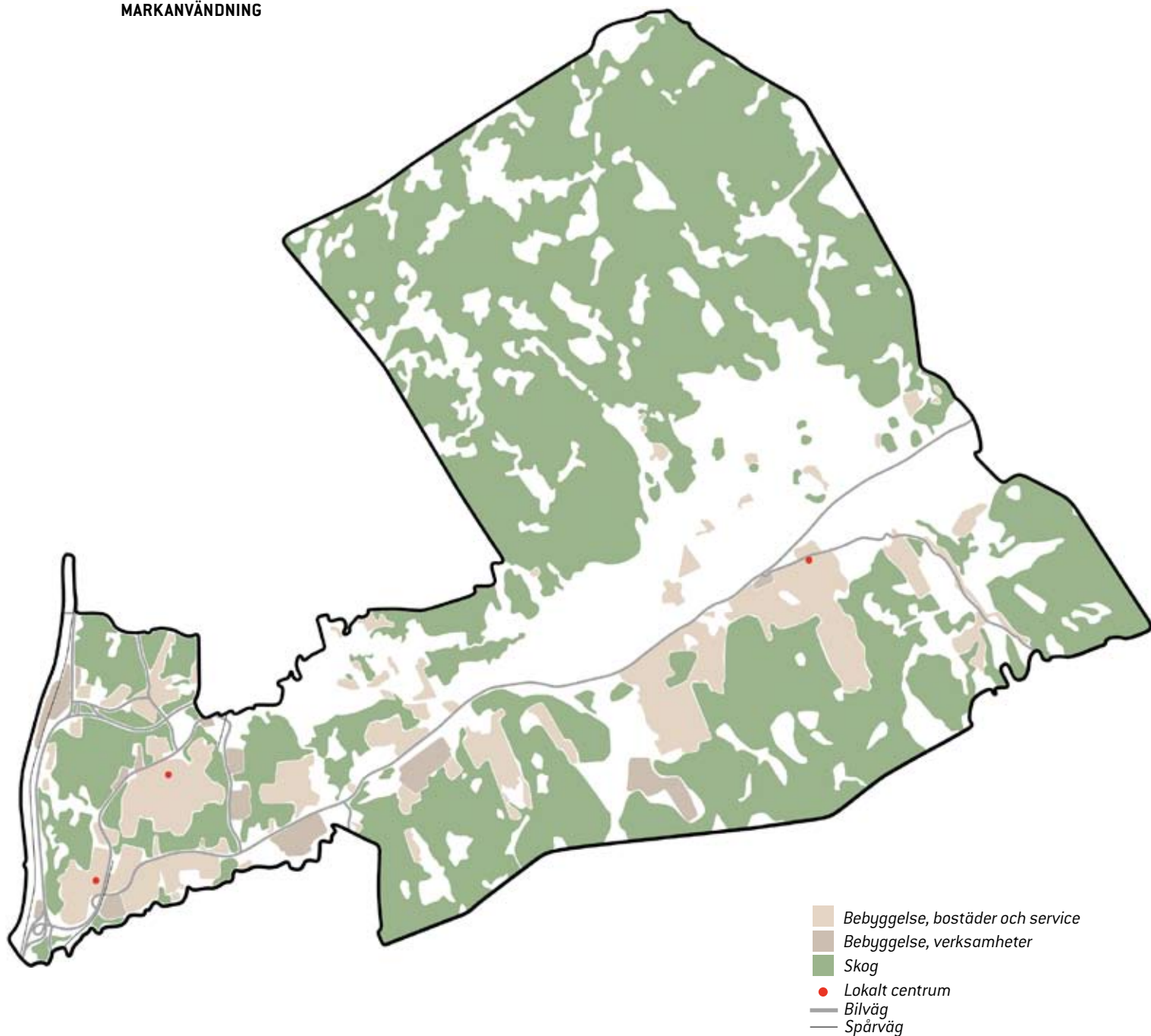

Foto: Conchi Gonzalez Lönneryd

Lärjeån

Den västra delen av bebyggelsen består främst av flerfamiljshus medan den äldre bystrukturen i öst består av villor

denna del av länet. Ett förslag till naturreservat har arbetats fram i samarbete mellan kommunen och länsstyrelsen. Det avses omfatta ån med de viktigaste tillflödena samt stora delar av dalgången, framförallt i den västra delen.

Andra stora natur- och friluftsvärden

Skyddsvärd landskapsbild, dvs områden som har så stora kvaliteter i landskapsbildningen att de bör bevaras, har t ex odlings- och ravinlandskapet på Bergumsslätten.

Stort botaniskt intresse har många områden både regionalt och kommunalt, exempelvis den lundartade ängslövkogen i östra Linnarhult och lindskogen i västra Gunnilse.

Ett område med stora friluftsvärden är Sörbergen, ett skogigt promenadområde med badsjöar som gränsar till Paradisets friluftsområde i Partille.

Bebyggelse

Före år 1966 fanns i Lärjedalen mest fritidshusområden och jordbruksmark. I slutet av 1960-talet byggdes de västra delarna ut med stora bostadsområden, medan de östra delarna fortfarande har kvar sin lantliga karaktär. Idag finns det i stadsdelen ca 6 000 lägenheter i flerfamiljshus och ca 3 000 lägenheter i småhus, varav ca 1700 i de östra delarna. Hjällbo, Hammarkullen och Eriksbo utgör delar av miljonprogramsområdena.

Under det expansiva 1960-talet skedde en stor inflyttning från landsbygden till våra städer. Bostadsbrist föranledde regeringen att satsa på en utbyggnad av 1 miljon bostäder under 10 år. Statligt stöd uppmuntrade en industrialisering av byggandet. De nya bostadsområdena kom delvis att formas av kranbanor och byggelementens formspråk. Bostäderna har hög kvalitet vad gäller utformningsstandard, är rymliga och praktiska.

Foto: Rikard Zeilon och SBK

Hammarkullen och Olofstorps olika karaktär och bebyggelsestruktur

Trafik

Biltrafik

Vägnätet i Angered är en del av Generalplanen från 1968 och planerades för hundra tusen nya invånare. Vägarna byggdes med funktionsseparering som princip med separata gång- och cykelstråk och stora avstånd till bebyggelsen. Bostadsområdena matas oftast utifrån, vilket leder till höga hastigheter och låg tillgänglighet.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken är väl utbyggt. Stadsdelens västra del har goda kollektiva förbindelser till centrala Göteborg och till Angereds Torg, som är en av kommunens största omstigningsplatser för resenärer med kollektivtrafik. Såväl spårvagn som buss trafikerar området. Spårvagnen från Centralstationen går via Hjällbo till Hammarkullen med slutstation vid Angereds Torg. Turtätheten är hög. Från Angereds Torg går bussar österut till Olofstorp och Bergum. Buss från centrala staden går också, via Hjällbo, Gråbovägen österut. Även till Östra Sjukhuset finns bussförbindelse. Förbindelserna med grannstadsdelarna Bergsjön och Kortedala i söder är däremot mindre bra.

Gång- och cykeltrafik

Stadsdelen har ett väl utbyggt gång- och cykelsystem. Förutom gång- och cykelvägar mellan bostadsområdena finns det en vacker cykelled på Västgötabanans gamla banvall genom hela Lärjedalen. Det är också möjligt att cykla från de olika bostadsområden till Göteborgs centrum och även över Angeredsbron till Hisingen.

STADS- OCH LANDSKAPSBILD

Många bostads- och arbetsplatsområden i de nordöstra stadsdelarna ligger i storlagen natur. Tillgången på friluftsområden med bad, golf och andra aktiviteter är nästan obegränsad. Här finns flera bostadsområden med god kvalitet. Stora förändringar har de senaste åren förändrat de storskaliga områden som byggdes under miljonprogramstiden.

Kulturmiljö

Bergumsslätten och åkermarken norr om Gråbovägen är högvärdig jordbruksmark för vilken annan markanvändning inte bedöms vara aktuell inom en överblickbar framtid. Området bör provas som bestående verksamhetsområde för jordbruk. Även vid Gunnilse finns brukningsvärd jordbruksmark.

Spårvagnshållplats vid Hjällbo Centrum

Gråbovägen syns som huvudstråket i området tillsammans med trafiken längs älven

Gunnilse

Foto: SBK

Vättlefjäll

Gunnilse

Människan och naturen har gemensamt format det landskap som omger oss. Under medeltiden byggdes det allt tätare i byarna. Det ökade befolkningstrycket gjorde att också små odlingar togs upp i områdena. Jordbruksbygden i öster har gamla anor och Angereds och Bergums kyrkor är typiska landsortskyrkor. De är idag byggnadsminnen liksom Lärjeholms gård.

Tre större områden i östra delen av Lärjedalen har stora kulturhistoriska värden. De är Björsjöås och Björsjöbacka i Vättlefjäll samt Snipeberget med Bergums byar på Bergumsslätten.

Björsjöås är ett välbevarat ruinkomplex med medeltida (eller vikingatida) ursprung. Björsjöbacka är ett exempel på de ensamgårdar som upptagits djupt inne i Vättlefjäll senast under 1500-talet.

Snipeberget har en koncentration av odlingsspår och bosättning från flera skilda perioder. Bl a finns här det bästa exemplet på terrassåkrar i kommunen. Dessa går förmodligen tillbaka åtminstone till vikingatid. Västra och Östra Bergums byar utgör goda exempel på den bebyggelse som är karaktäristisk för Lärjeåns dalgång. Byggnadsnämnden har antagit områdesbestämmelser som gäller för Bergums byar för att skydda området mot okänsliga ingrepp.

Andra kulturhistoriskt värdefulla byggnader/anläggningar är Hjällbo gård, en domarring i Hjällbo samt gravfältet i Dockered.

I kommunens bevaringsprogram finns Lärjeholms Gård, f d Gunnilse stationshus, Gunnilse folkskola och lärarbostad, Bergums prästgård, bostadshus m m samt f d Olofstorps station, församlingshem och villa.

Bostadsområdet Skolspåret i Hjällbo från 1968 är ett av miljonprogrammets områden med såväl punkthus som skivhus och trevåningshus och med tidstypiska material och färgsättningar. Länsstyrelsen har föreslagit att området i dess helhet ska byggnadsminnesförklaras.

Stadsmuseet pekar också särskilt på radhusområdena Västerslän från 1969 och Sandeslättskroken från 1972 i Hammarkullen som goda exempel på rekordårens småhusbyggande.

Hjällbo och Eriksbo

Många renoveringar och ombyggnader har skett av de ursprungliga husen. Eriksbo och delar av Hjällbo (Sandspåret och Bergsgårdsgärdet) byggdes varsamt om under 1990-talet. Båda ombyggnaderna gäller låga hyreshus med bra lägenheter och god utemiljö.

Foto: SBK

Skolspåret i Hjällbo

Skolspåret och Hjällbo centrum har nyligen genomgått en omfattande ombyggnad och upprustning. Såväl Bondegärdet som Hjällbo Lillgata har fått nya attraktiva balkonger/uterum och ny färgsättning av fasader, vilket avsevärt bidragit till att höja områdets attraktivitet.

Hammarkullen

I Hammarkullen demonterades 1998 ett högt hus och ersatts av 10 parhus. Samtidigt byggdes centrumet om. Området känns nu öppnare och inte fullt så stereotyp. En ny idrottshall har nyligen byggts vid Hammarkulleskolan. Under 2007 har en ny skola i södra Hammarkullen tagits i bruk.

Foto: SBK

Bostadshus i Hammarkullen

Gunnilse och Olofstorp

Östra delen av Lärjedalen är till största delen bebyggd med småhus av varierande ålder. 1999 antog byggnadsnämnden en ny detaljplan för Gunnilse Ås där ca 100 småhus kunde byggas under 2000-03. Söder om Gråbovägen håller fritidshusområdena på att konverteras till småhusområden med åretruntboende. Här finns små samhällen med äldre och yngre bebyggelse. Sedan området under 1990-talet fått kommunalt avlopp och på 2000-talet nya väganslutningar till Gråbovägen har en stor andel nybyggda villor tillkommit i flera av samhällena längs Gråbovägen. Nya skolbyggnader har byggts i Olofstorp, Björsared och Gunnilse.

Foto: Anna Jolfors

Gunnilse Ås

Foto: Anna Jalfors

Lärjeån

Foto: SBK

Skolspåret i Hjällbo

Foto: Anna Jalfors

Kappered

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

Natur och Park

Lärjedalens naturområden är tillgångar för alla göteborgare. Lärjeåns dalgång behöver säkerställas för framtida generationer och arbetet med Lärjeåns naturreservat bör slutföras. Det är dock en viktig fråga hur man löser en eventuell bro över Lärjeån.

Bergumsslätten norr om Lärjeån bör bestå som öppet landskap med jordbruksverksamhet.

Sörbergen, som anknyter till rekreationsområdet Paradiset i Partille, behöver säkras som naturområde med stora friluftsvärden.

Bebyggelse

Lärjedalen ska vara en attraktiv del av Göteborg. Infrastrukturen måste utvecklas och näringslivet följa efter med nya satsningar och etableringar.

Vår tids ideal är en återgång till blandstaden, som innehåller bostäder, arbetsplatser, service och fritidsaktiviteter. Frågan om integrerade arbetsplatser har diskuterats tidigare och kommer upp igen. Bostadsområdena i Lärjedalen måste bli mer funktionsblandade.

I stadsdelen måste det finnas attraktiva bostäder som stimulerar till inflyttning och kvarboende. Detta kan tillskapas genom satsningar på ytterligare kompletteringsbebyggelse i form av småhus, villor, marknära boenden, men även i form av ombyggnad och upprustning av befintlig bebyggelse.

Kulturmiljö

Bebyggelsen i Lärjedalen är till stor del från 1960-70-talen. Många byggnader börjar få ett kulturhistoriskt värde samtidigt som behovet av ombyggnader ökar. En diskussion om bevarandefrågor behövs för att få fram förslag på vilka byggnader som inte får förvanskas. Kommunens bevaringsprogram behöver uppdateras med sentida byggnader och miljöer.

Trafik

De befintliga vägarna består till viss del fortfarande av de provisoriska vägar, som tillkom under 60- och 70-talets byggande. Trafiknätet är därför inte alltid tydligt och ibland är det svårt att orientera sig mellan stadsdelarna. Viktiga interna länkar saknas liksom goda tvärförbindelser med Kortedala och Bergsjön.

Vägnätet i området behöver förbättras. Trafiken på Gråbovägen ökar varje år på grund av det ökande antalet bofasta i östra delen av området. Andelen tung trafik är dessutom stor. Genom att bygga om vägen i ett annat läge förbi bl a Gunnilse skulle säkerheten avsevärt förbättras för de boende. Korsningen med Angered Storåsväg liksom vid Linnarhult behöver byggas om till cirkulationer för att eliminera antalet ljusreglerade korsningar och därmed höja kapaciteten.

Korsningen Gråbovägen Angered Storåsväg

(2) LÄRJEDALEN

BESKRIVNING AV STADSDELEN

Det finns 21 stadsdelsvisa beskrivningar, en för varje stadsdel i Göteborg. De är en kunskapskälla om de olika stadsdelarna och fungerar även som en introduktion till stadsdelens liv och miljöer för alla som är intresserade. Beskrivningarna har tagits fram i samarbete mellan stadsbyggnadskontoret och stadsdelsförvaltningarna under 2006-2007.

Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret